

Een subtiele manier van ambities hebben. Een gesprek met Wim van Til

Interview

Een subtiele manier van ambities hebben. Een gesprek met Wim van Til

In 2025 bestaat Poëziecentrum Nederland 25 jaar en geeft stichter en bezieler **Wim van Til** de fakkel door. Tijd voor een terug- en vooruitblik.

ANNELEEN DE COUX Hoe is het allemaal begonnen? Hoe gaat men van een poëziesamenvatting naar een heus poëziecentrum?

WIM VAN TIL Dat is eigenlijk maar een kleine stap. Ik ben mijn verzameling begonnen in 1971 met een bloemlezing van Gerrit Achterberg. In 1973 ging ik studeren en kon ik 25 bundels meenemen naar mijn studentenkamer. Utrecht was een paradijs qua boekhandels. Dan groeit zo'n verzameling.

Toen we in Geffen in Noord-Brabant woonden, stond mijn collectie in een omgebouwde garage. Daar vonden al activiteiten plaats, ik begeleidde een lees- en een schrijfgroep, er kwamen geïnteresseerden langs. Maar ik wou dat meer mensen ervan gebruik konden maken.

In 2000 heb ik met mijn toenmalige bedrijf, een trainingsbureau voor communicatievaardigheden, een pand gehuurd in een industriepark en daar heb ik de directiekamer omgetoverd tot een poëziefestijn. Toen was het een poëziecentrum.

In 2006 zijn we dan verhuisd naar Bredevoort Boekenstad, een soort Damme of Redu. Daar hebben we acht jaar gezeten, en graag, maar het was wat afgelegen. De directeur van de bib van Nijmegen heeft er mee voor gezorgd dat we in 2014 naar Nijmegen konden komen.

Wim van Til (c) Archief auteur

ADC Hoe inspirerend was Poëziecentrum in Vlaanderen?

WVT Ik kende Willy Tibergien al langer, van toen hij op de Sint-Kwintensberg in Gent een antiquariaat had. Zijn Poëziecentrum was niet zozeer inspirerend als wel hoopgevend. Als ik bescheiden de collecties van Poëziecentrum Nederland en Poëziecentrum in Vlaanderen vergelijk, zie ik veel overeenkomsten. Er zijn natuurlijk lokale verschillen: meer kleine Vlaamse dichters in de Vlaamse collectie en meer kleine Nederlandse dichters bij ons. De grote verschillen zijn de documentatieafdeling en de collectie Ernst van Heerden, de collectie Zuid-Afrikaanse poëzie. Ik kom te weinig in Gent, maar ik vind het heerlijk er te snuffelen. En het pand, het Toreken is natuurlijk benijdenswaardig.

ADC Voorlopig nog wel...

WVT Wij kennen dat soort huisvestingsproblemen. De bibliotheek in Nijmegen is ook in verandering, ze zouden onze ruimte graag zelf gebruiken... We zijn in gesprek. Het hoort allemaal bij je ontwikkeling.

ADC Poëziecentrum in Gent is, anders dan Poëziecentrum Nederland, ook een uitgeverij, heeft een tijdschrift...

WVT ...en een prachtige winkel.

ADC Jullie hebben ook wel 'Boekwinkeltje' op jullie website. Doubletten en titels die niet in de collectie passen, worden daar verkocht, staat er. Wanneer past een titel niet in de collectie?

WVT Dan is het ongetwijfeld een bundel uit het buitenland, van een niet in het Nederlands schrijvende dichter. We zijn in Bredevoort begonnen met het afstoten van buitenlandse poëzie. Je moet ergens een keuze maken. We hebben wel een verzameling van in andere talen vertaalde Nederlandse en Vlaamse poëzie, maar niet omgekeerd. We verkopen ook dubbels, maar dan moeten het wel echte dubbels zijn. Als er een verzameld werk uitgekomen was, had Willy de neiging de bundeltjes van voordien weg te doen. Dat doe ik niet. Ik zet, als er ook maar een miniem verschil is, de tweede of derde druk erbij, omdat ik denk dat daaruit ook informatie te halen is door iemand die onderzoek wil doen.

HIER STAAT OPA

ADC Jullie hebben een collectie van 30.000 stuks, inclusief de tijdschriften. Als je van een poëziefhebber uitgroeit tot de bestierder van een Poëziecentrum, voel je je dan verplicht ook aandacht te hebben voor poëzie die je niet zo goed vindt?

WVT Het is allemaal natuurlijk gegroeid. Ik kocht steeds nieuwe bundels; het heeft even geduurd voor ik een tweedehandsboekje in de collectie toeliet. Het heeft ook even geduurd voor ik de bundel van Toon Hermans die ik ooit cadeau had gekregen ertussen wou zetten. Maar zodra je dat doet, ontstaat er een andere dynamiek en een uitbreiding van je traditionele poëzieopvatting. Er is de neiging poëzie te benaderen alsof zij een Hoge Kunst is. Dat is ze ook, maar eenvoudig, een lezer kunnen ontroeren... dat is ook kunst. Poëzie moet vooral iets oproepen. In drievoud gestencilde bundeltjes zijn dus net zoveel goud waard als een bundel van Stefan Hertmans.

Als ik naar de collectie anno 2025 kijk, zit daar rijp en groen, alles door elkaar en die bundels kunnen het goed met elkaar vinden. Het is eigenlijk één groot pleidooi: blijf schrijven, maak prachtige boekjes en kom die erbij zetten.

ADC Welke gebeurtenissen in de voorbije 25 jaar hebben jou de meeste voldoening geschonken?

WVT Er waren veel mooie momenten. In 2006 hebben we in Bredevoort het Poëziecentrum Nederland geopend – voordien heette het Poëziecentrum Geffen. Het Poëziecentrum Nederland is geopend door Gerrit Kouwenaar en dat vond ik heel bijzonder. Kouwenaar is mijn favoriete dichter. Dat hij daarvoor uit Amsterdam kwam, was voor mij een teken van waardering.

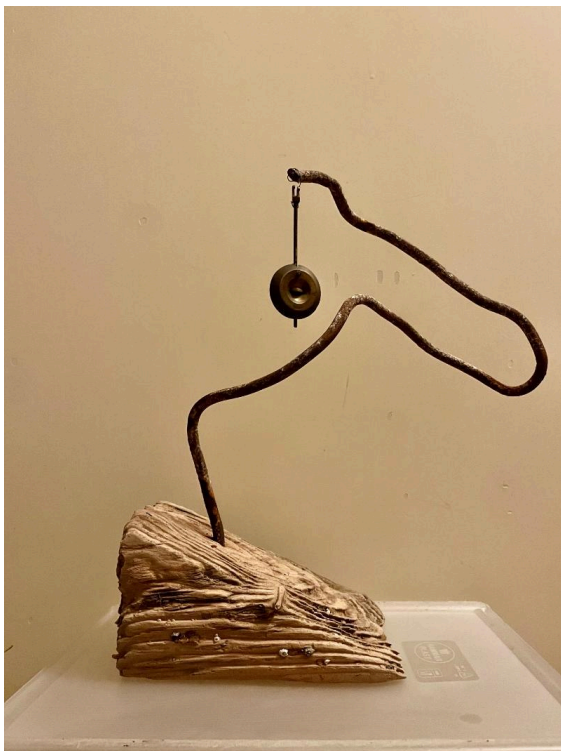
In 2012 hebben we van de Provincie Gelderland de Gelderse Pauwenveer gekregen, een politiek-culturele erkenning.

ADC Recent kreeg je de eerste Esther Jansma-prijs, ook een grote eer.

WVT Jazeker. Esther was altijd bezig aankomende dichters te begeleiden. Daarom was er het idee een prijs met haar naam in het leven te roepen voor mensen die zich belangeloos inzetten voor de poëzie. Natuurlijk was ik vereerd. En hoe langer ik erover nadacht en hoe meer mensen uit de literaire wereld hun instemming betoonden, hoe aangenamer het werd om de prijs – een prachtig kunstwerkje van Geertje Huisman, trouwens – te krijgen.

Maar wat ook heel bijzonder was... Ik had eens een boekje gekocht en daar viel een gestencild reeksje van vier uit, gedichten van ene Antonie. Ik vond die gedichten zo bijzonder, ik heb ze altijd gekoesterd in de verzameling. En in 2014 kwam die Antonie hier ineens langs. Hij bleek Frank Antonie van Alphen te heten en in Nijmegen een markante verschijning te zijn: dichter, verhalenverteller en kenner van de kadegeschiedenis met zijn kaaisjouwers.

Er kwam ook eens een stel snuffelen. Plots riep die vrouw: 'Kijk, hier staat opa!'. Daar stond een bundeltje, in familiekring uitgegeven voor zijn vijfenzeventigste verjaardag of zo, met gedichten van hem. Dat zijn mooie momenten. Ik ben er fier op als men zo iets terugvindt.

'Tijd' - Geertje Huisman, 2025, hout en metaal

ADC Wat waren de moeilijkste momenten?

WVT Op een ochtend ontdekte ik dat er een bundeltje was gestolen. Het was een boekje met erotische gedichten van Eddy van Vliet en erotische tekeningen van Hugo Claus, uitgegeven door

Literarte, een bibliofiel werkje in een netkous. Daar heb ik nachten van wakker gelegen. Wie doet nou zoiets? Ik kwam er toen achter dat er wel meer verdwenen was. Dat doet pijn.

Verder waren de moeilijkste momenten altijd van financiële aard. Het moment dat je de huur moet ophoesten en je hebt het geld er niet voor. En de volgende maand nog steeds niet... Het geld moest van particulieren komen of uit eigen zak. Dat waren lastige situaties, maar die hebben we ook overwonnen dankzij de hulp van een aantal belangrijke vrijwilligers.

EEN HOOP INKOMSTEN

ADC Je voelde je dus niet gedragen door de structuren?

WVT [lacht] Nee, maar ik heb de structuren ook nooit fanatiek opgezocht. We hebben weleens geprobeerd subsidies te krijgen, maar als de sponsoring niet lukte, gingen we gewoon door. Wij zijn allemaal vrijwilligers. Een groot verschil met Poëziecentrum Vlaanderen, waar betaalde krachten werken.

ADC Ik zag op de site de vele vacatures voor vrijwilligers. Jullie zoeken nog een activiteitenbegeleider, programmamaker, collectiebeheerder, interviewer,...

WVT We zijn in Nijmegen enorm gegroeid en hebben nu een dertigtal vrijwilligers. En het allerbelangrijkste wat ik hier wil zeggen is dat ik Poëziecentrum misschien wel begonnen ben en misschien wel het boegbeeld ben, maar dat het nooit zo uitgegroeid zou kunnen zijn zonder die vrijwilligers. Zij zijn de motor.

Ik heb de afgelopen jaren veel gedaan: ik was gastheer, interviewer, begeleider ... En ik blijf een aantal dingen doen – de documentatie bijwerken, bijvoorbeeld. Maar we moeten de taken goed verdelen, want het centrum moet blijven bestaan, ook als ik niets meer doe. De zoektocht duurt wel even. We hebben 150 activiteiten, dus je kan die niet over één of twee mensen verdelen.

ADC Op YouTube vond ik een documentaire van Bas Andriessen uit 2019. Toen ik die gezien had, dacht ik: Poëziecentrum Nederland is... onnaards – een compliment. In die docu zien we bijvoorbeeld een gegidste poëziewandeling door Nijmegen met slechts één geïnteresseerde. Jouw devies is: als er belangstelling is, moet je de belangstellenden nooit teleurstellen.

WVT Ja. Dat geldt ook voor de poëziecursussen die ik gegeven heb. Als je een maximum van twaalf hebt en er zijn maar drie inschrijvingen, is er de neiging de boel af te blazen. Ik denk: we gaan die drie mensen toch niet teleurstellen? Dat is dan misschien het voordeel van een vrijwilligersorganisatie. We zijn er financieel niet van afhankelijk. Dat maakt het denken over wat je kunt toelaten wat makkelijker. Ik weet trouwens van de gidsen dat het heel leuk is om met slechts één persoon die poëziewandeling te maken; het is dankbaar werk.

Maar goed. We bestaan dit jaar 25 jaar. Het is alsof je, als een kind, door allerlei stadia heen moet: puberen etc. Wij zitten nu in de fase dat we naar een professionele statuur moeten. In deze tijden, en zeker als je veel activiteiten wil organiseren, red je het niet met alleen vrijwilligers. Mijn opvolgster Willemijn Van den Geest zal dat voor elkaar moeten krijgen: een structurele subsidie, of in ieder geval een hoop inkomsten.

ADC Het woord onnaards viel al. In de docu uit 2019 laat je het overzicht van de secundaire literatuur zien, zo'n artisanale flapjesbak. Je vertelt dat je sommige besprekingen die op het internet

verschijnen afdrukt en dat jij niet meedoet met de bibliotheken die de hele papierzooi buitengooien ten voordele van het digitale.

WVT Ik vind het nog steeds handiger op papier. Als je bezig bent met een bundel, kun je de besprekingen gewoon op tafel leggen. Als je moet scrollen en van scherm moet veranderen om iets te vinden, ben je meer tijd kwijt met het navigeren dan met het tot je nemen van goede informatie. Dus die archiefbakken hebben we nog steeds. Dat archief is een heel groot goed. Er wordt te weinig gebruik van gemaakt; dat komt doordat de jongere generaties digitaal opgroeien en makkelijker met die bronnen omgaan dan ik.

Samenkomst in

Poëcentrum Nederland (c) Henk Benen

BEMOEDIGEND

ADC Jij bent ook dichter. Tot welke stijl reken je jezelf?

WVT Als ik poëzie schrijf, past die vooral in de traditie van de melancholische poëzie. De vergankelijkheid, het verlies, de zoektocht naar de ware en naar de schoonheid: dat soort clichés passen bij mijn werk.

ADC Was het moeilijk als dichter een plek te vinden, te maken voor jezelf in het poëzielandschap? Heeft het Poëziecentrum je tegengehouden om je voluit te manifesteren als dichter?

WVT Ja en nee. Al zeg ik het zelf, ik ben een redelijk bescheiden man, dus ik stel mezelf niet op de voorgrond en dat heeft wel gevolgen gehad. Ik was meer bekend als Wim-van-het-Poëziecentrum dan als Wim-de-dichter. Ik heb het maar zo gelaten. Er zijn zoveel goede dichters in ons taalgebied, ik voeg daar niet zo gek veel aan toe. Terwijl... Er zijn maar twee poëziecentra in de Nederlanden en die doen het goed. Ik kan me daarin schikken.

ADC Van de bestierder van een Poëziecentrum verwacht men misschien 'neutraliteit'. Maar jij durft te zeggen: mijn lievelingsdichter is Gerrit Kouwenaar en mijn lievelingsgedicht 'Ik heb nooit'. Wat spreekt jou zo aan?

WVT In Kouwenaars poëzie zie je het losmaken, niet het loslaten, van alle directe emoties en directe verbindingen, waardoor er een bouwwerk ontstaat waar je als lezer helemaal in kunt klimmen en waarin je jezelf kunt tegenkomen. Het gekke is dat hij in zijn poging zoveel mogelijk emoties uit zijn poëzie te halen zoveel teweegbrengt; dat zie je ook in 'Ik heb nooit'. Daar worden tegenstellingen gecreëerd die eigenlijk geen tegenstellingen kunnen zijn. Het vuur maken uit water is bijna een onmogelijkheid, tot je bedenkt dat water voor een groot gedeelte uit zuurstof bestaat en O₂ brandbaar is – het is dus mogelijk. Ik heb ooit een serie gezien waarin een sloot in de fik vloog; het water ging branden en daardoor was de held vrij. Dat soort beelden is mooi. Het zacht maken van stenen, niet het poreus maar het zacht maken, is ook zo'n beeld. Zo sterk. En het middenstuk waarin het gewone leven doorgaat: de kou bijt, de zon... Terwijl je gewoon doorgaat met leven, hou je in je achterhoofd dat je een opdracht hebt. Dat maakt het gedicht heel sterk.

ADC En herkenbaar, misschien? Is de protagonist een martelaarsfiguur?

WVT Nee, het is geen martelaar. Het is iemand die zichzelf een opdracht heeft gegeven en daaraan wil voldoen. Het is een sublieme manier van ambities hebben en ambities tonen, ondanks alles. 'Dit is wat ik wil met mijn taal, mijn kwaliteiten, mijn gave.'

ADC En 'het regent ik drink ik heb dorst', is dat een happy end?

WVT Ja, heerlijk, zo'n enorme ontlading dat je je dorst kunt lessen met regen. Maar tegelijkertijd maak je die dorst met regen. Ik vind het heel bijzonder. En bemoedigend.

Ik heb nooit

Ik heb nooit naar iets anders getracht dan dit:

het zacht maken van stenen

het vuur maken uit water

het regen maken uit dorst

ondertussen beet de kou mij

was de zon een dag vol wespen

was het brood zout of zoet

en de nacht zwart naar behoren

of wit van onwetendheid

soms verwarde ik mij met mijn schaduw

zoals men het woord met het woord kan verwarren

het karkas met het lichaam

vaak waren de dag en de nacht eender gekleurd

en zonder tranen, en doof

maar nooit iets anders dan dit:

het zacht maken van stenen

het vuur maken uit water

het regen maken uit dorst

het regent ik drink ik heb dorst

Willemijn van den Geest (c) Archief auteur

ADC Willemijn van den Geest, jij staat nu aan het roer van Poëziecentrum Nederland. Waar wil jij naartoe?

WILLEMIJN VAN DEN GEEST We hebben de afgelopen maanden samen nagedacht over de vraag: hoe kunnen we op een duurzame manier de toekomst in? Hoe ga je van een persoonlijke collectie, die uitgegroeid is tot uniek erfgoed met een geweldige groep vrijwilligers, naar een professionele organisatie die minder rust op de schouders van één persoon?

Het is onze missie de deuren van het Poëziecentrum wagenwijd open te zetten, zodat mensen ons nog beter weten te vinden. We bieden inspirerende en diverse activiteiten aan, waarbij we laagdrempeligheid, vernieuwing, inclusiviteit en actualiteit vooropstellen.

De grote kracht van het Poëziecentrum is deskundigheid en diepgang in de materie, en die identiteit blijven we koesteren. Tegelijkertijd is poëzie enorm populair onder jongeren, die ze op een heel eigen manier beleven. Wij gaan dus ook andere paden verkennen; het Poëziecentrum Nederland wordt echt een plek voor iedereen. Uiteraard blijven we onze unieke collectie verder ontwikkelen, fysiek én digitaal. Ik kijk ernaar uit om deze zoektocht samen met zoveel betrokkenen aan te gaan .